

تبيين عناصر ساختار وجودی جامعه

www.ketab.ir

سرشناسه : اخوت، احمدرضا، ۱۳۴۷ -
 عنوان و نام پدیدآور : تبیین عناصر ساختار وجودی جامعه/ نویسندگان احمدرضا اخوت، مریم قاسمی؛ [برای]
 مدرسه دانشجویی قرآن و عترت علیهم السلام دانشگاه تهران.
 مشخصات نشر : تهران: نشر قرآن و اهل بیت نبوت (ع)، ۱۳۹۲.
 مشخصات ظاهری : ۲۹۲ص: جدول، نمودار.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۱۸-۲۸-۰
 وضعیت فهرست نویسی : فیا
 موضوع : اسلام و مسائل اجتماعی
 موضوع : قرآن و اجتماع
 شناسه افزوده : قاسمی، مریم، ۱۳۴۲ -
 شناسه افزوده : مدرسه دانشجویی قرآن و عترت (ع) دانشگاه تهران.
 رده بندی - سرگه : ۱۳۹۴ ت ۲۳۲ الف / BP۲۳۰
 رده بندی دی.بی : ۲۹۷/۴۸۳
 شماره کتبشناسی ملی : ۲۹۹۳۰۲۱

تبیین عناصر ساختار وجودی جامعه

از مجموعه کتاب های "ساختاری" حوزه "جامعه"

نویسندگان : احمدرضا اخوت، مریم قاسمی
 ناشر : انتشارات قرآن و اهل بیت نبوت علیهم السلام
 شمارگان : چاپ اول، ۱۱۰۴، ۱۰۰۰ نسخه

مراکز پخش:

- مجمع مدارس دانشجویی قرآن و عترت علیهم السلام دانشگاه تهران

تهران، میدان انقلاب، خیابان کارگر شمالی، پلاک ۱۴۳۷، طبقه ۴.

www.QuranEtratSchoolLir

- انتشارات قرآن و اهل بیت نبوت علیهم السلام

تهران، میدان انقلاب، خیابان کارگر شمالی، پلاک ۱۴۳۷، طبقه اول

تلفن: ۰۲۱-۸۸۵۳۶۷۹۵

Majmooeasar@yahoo.com

- انتشارات کتاب فردا

قم، بلوار بسیج، کوچه ۳۰، پلاک ۶

تلفن: ۰۲۵۳-۷۷۴۶۹۹۲

۶	دیباجه: نهضت تولید علم مبتنی بر قرآن
۱۵	مقدمه
۲۱	درس اول: ساختار وجودی انسان و ناس
۳۹	درس دوم: عناصر تشکیل دهنده زندگی اجتماعی
۵۷	درس سوم: بیت یا خانواده
۸۳	درس چهارم: رجم و ارحام
۹۷	درس پنجم: انواع روابط و حرکت های اجتماعی
۱۱۷	درس ششم: میزان در حرکت های اجتماعی
۱۳۵	درس هفتم: علم در ساحت جامعه
۱۵۱	درس هشتم: اقتدار و امنیت اجتماعی
۱۶۵	درس نهم: خصلت های اجتماعی
۱۸۵	درس دهم: مقاصد اجتماعی
۲۰۱	درس یازدهم: بروزات اجتماعی
۲۱۹	درس دوازدهم: امت و عزم
۲۳۹	درس سیزدهم: امام و حاکمیت
۲۵۹	درس چهاردهم: مراحل رشد و کمال جامعه
۳۷۹	کتابنامه
۳۸۵	نمایه

عالم هستی تمامی مظهر و جلوه اسماء الهی است که به واسطه رحمت عامه خداوند هستی یافته و به واسطه آن، هستی خود را تداوم می‌بخشد. طبیعتاً هیچ شأنی از شئون عالم را نمی‌توان یافت که از تجلی اسماء جلال و اکرام خداوند تهی باشد. هر چنانچه تمایز میان انسان با دیگر موجودات نیز در فهم و شناخت همین حقیقت و عمل مبنی بر آن است. از این رو است که حیات حقیقی انسان را حیاتی علمی و ادراکی بیان می‌دارند.

با این توضیح روشن می‌شود که غایت ارسال رسولان الهی از جانب خداوند برای هر چیزی جز این نبوده که انسان‌ها تمامی پدیده‌ها و وقایع بیرونی و درونی خود را، آیات و نشانه‌های آفاقی و انفسی دیده، و بدین ترتیب با برپاداشتن نظام قسط و میزان که بر محور علم و عقل برپا می‌شود، تجلی حقیقی اسماء الهی شوند.

در این میان قرآن از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. قرآن خود تجلی تام و کمال توحید است که به واسطه وجود مقدس پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله در اختیار انسان‌ها قرار گرفته، تا مسیر تجلی توحید را در ذره ذره عالم هستی تبیین نماید، تا بدین ترتیب آدمی در هیچ چیز نظر نکند مگر آنکه پیش از آن، در آن، و پس از آن، خداوند را مشاهده کرده باشد. پس خداوند پیش از آنکه دست

بر خلقت انسان نهد، حقیقت قرآن را بر سریره جان او تعلیم نمود، و انسان به واسطه قرآن به مقام بیان رسید تا بتواند هر چیز را تبیین نموده، با هر چیز خدا را دیده، در هر چیز او را جستجو نموده و همگی او شود.

پر واضح است که در چنین مکتبی حرف از جدایی قرآن از علم، قرآن از زندگی، قرآن از سیاست، قرآن از اجتماعیات، قرآن از تجربه، و اساساً هرگونه جدایی میان قرآن از هر شأنی از شئون انسان و عالم هستی، گناهی نابخشودنی و تکذیبی آشکار است که عاقبتی بس دردناک را برای فرد و البته جامعه به همراه خواهد داشت.

دنیای امروز نه تنها این حقیقت آشکار را انکار نموده که آشکارا سعی در مقابله با آن دارد. تجلی انقلاب اسلامی ایران در عصر حاضر، بیش از همه از این منظر می‌بایست مورد توجه قرار گیرد که یکبار دیگر، محور دین و آموزه‌های انبیای الهی، و بالأخص قرآن و سیره پیامبر (ص) و اهل بیت عصمت و طهارت (ع) را در جریان زندگی انسان نمودار ساخته، و انسان قرن بیستم و بیست و یکم را متوجه حقایق فطری وجودش ساخته است. حرکت به سوی برپایی تمدن اسلامی با محوریت قرآن و اهل بیت (ع)، مهم‌ترین دستاورد حرکت و قیام امام خمینی (ره) است.

بر این اساس مهم‌ترین وظیفه و رسالت عالمان، نخبگان و مراکز علمی آن است که به برکت فضای ایجاد شده، حرکت انقلابی صورت گرفته را ادامه داده و تا توحیدی نمودن تمامی شئون علم، و تارساندن توحید به تمامی عرصه‌های زندگی بشر، از پای ننشینند. تأکیدهای رهبر فرزانه انقلاب درباره لزوم تولید علم مبتنی بر قرآن را می‌توان از آن ره آورد، مورد تحلیل و بررسی قرار داد. مجموعه حاضر سعی نموده است تا گام نخست در بررسی علمی تولید و تبیین علم مبتنی بر قرآن و البته سیره و روایات اهل بیت عصمت و طهارت (ع) بردارد. بر این اساس نخست پژوهش‌های گسترده و جامعی در خصوص مبانی و روش‌های تدبیر در قرآن، برداشت از آیات و روایات صورت گرفت. سپس محورهای اصلی تولید علم شناخته شده و در ادامه به بررسی و تبیین زیرمجموعه‌های هر یک از این محورها پرداخته شد.

بر این اساس مطالعات در چهار حوزه قرآن و امام، هستی، انسان و جامعه صورت گرفته است: ■ در بخش «قرآن و امام»، ضمن شناخت دقیق ساختار قرآن و امام، مبانی و روش‌های بهره‌گیری از این دو تبیین می‌شود. همچنین این بخش ارتباط تنگاتنگی با ادعیه وارده از اهل بیت عصمت و طهارت (ع) دارد که پس از تبیین و نگارش مطالب مربوط به این بخش، به صورت جداگانه مورد بررسی قرار خواهد گرفت، إن شاء الله.

■ در بخش «هستی» نحوه تجلی اسماء و صفات الهی در عالم هستی مورد شناسایی قرار گرفته و سعی می‌شود تا چگونگی شناخت خداوند در مراتب مختلف عالم هستی تبیین شود.

■ در بخش «انسان» ضمن تبیین عناصر ساختار وجودی انسان بر اساس قرآن و روایات، ابعاد و مؤلفه‌های وجودی او شناسایی شده و مبانی و روش‌های شکوفایی هر یک تبیین می‌شود.

■ در بخش «جامعه» نیز همچون بخش انسان، عناصر مختلف ساختار وجودی جامعه به دقت شناسایی شده و مبانی و روش‌های شکوفایی جامعه بیان می‌شود.

آنچه در این مجموعه بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته تألیف و نگارش مطالعات انجام شده در سطوح مختلف است. طبیعتاً هر یک از محورهای یادشده نیازمند تبیین مبانی و اصولی هستند که اساس چیرستی، چرایی و چگونگی را برای هر یک به دقت تبیین نماید. لیکن همین مبانی می‌بایست علاوه بر آنکه در سطوح مختلف امکان آموزش را داشته باشد، ضمناً تا مرحله عملی و کاربردی نیز نازل گردد تا بدین ترتیب بتوان تجلی عینی آن را مشاهده نمود. بر این اساس کتاب‌های حاضر در شش باب کلی ترسیم و تدوین شده‌اند:

■ کتاب‌های «بنیادی»: در این کتاب‌ها موضوعات اساسی و پایه‌ای از منظر چیرستی، چرایی و چگونگی مورد بررسی و تبیین قرار می‌گیرد. این کتاب‌ها، کتاب‌های اساسی و پایه‌ای هستند که مبنا و اساس مطالب علمی دیگر کتاب‌ها را فراهم می‌نمایند.

■ کتاب‌های «ساختارشناسی»: در این کتاب‌ها نقشه موضوعات اساسی و بنیادی ترسیم شده و فرد با تعاریف مربوطه آشنا می‌شود. بر این اساس این کتاب‌ها بیش از آنکه در مقام اثبات و نقد و نظر باشند، در مقام تعریف بوده و با استفاده از تمرین و مثال مباحث مطرح شده در آن، امکان شناخت ساختاری و کلان را نسبت به موضوع مورد بحث فراهم می‌نمایند.

■ کتاب‌های «راهنمایی»: طبیعتاً هر یک از موضوعات بنیادی از مجموعه در سطوح جزئی‌تر پدید آمده که ارتباط منسجم و نظام‌مند میان این اجزاء، امکان تسلسل موضوعات پایه‌ای و اساسی را فراهم می‌نماید. بر این اساس کتاب‌های راهنمایی در مقام بررسی و تبیین این موضوعات قرار دارند که اساساً به دلیل جزئی‌تر بودن به حوزه عمل نزدیک‌تر می‌باشند. بنابراین اگرچه این کتاب‌ها صورتی تبیینی دارد، لیکن فضای بحث در آنها با کتاب‌های بنیادی متفاوت است.

■ کتاب‌های «مهارتی»: آنچه مسلم است اینکه تحقق و پیاده‌سازی موضوعات راهنمایی در عرصه زندگی، امکان تحقق کلمه توحید را فراهم می‌نماید. بر این اساس در کتاب‌های

مهارتی سعی شده تا با استفاده از تمرین، مهارت و البته فعالیت‌های عملی، این امکان فراهم شود تا فرد توانمندی عملی خود را در راستای موضوعات تبیین شده بالا ببرد.

■ کتاب‌های «عمومی»: این کتاب‌ها با هدف ارتقای فرهنگ عمومی نگاشته می‌شود که برخی مستقیماً به قرآن پرداخته و برخی موضوعات مبتلابه جامعه را با رویکرد قرآنی و به شکل ساده و روان بیان داشته است.

■ کتاب‌های «از نگاه میزان»: تفسیر قِیم المیزان حکم میزان را در مطالب نگاشته شده در کتاب‌های فوق الذکر دارد. در این مجموعه موضوعات مورد بررسی در کتاب‌های مختلف از منظر تفسیر میزان مطرح شده و به صورت یکپارچه ارائه می‌گردد. این کتاب‌ها نقش محوری در سیرهای مطالعاتی ویژه دانشجویان و طلاب خواهد داشت.

امید است نظام، شناسندگان و مساعدت‌های اساتید، طلاب و دانشجویان محترم بر سرعت، دقت و غنای مسیر معنوی این آثار افزوده و در ذیل عنایات ویژه امام عصر (عج) مقدمات ظهور آن عزیز یگانه را فراهم نماید.

مجموعه دانشجویی قرآن و معارف علیهم السلام

درک ما از جامعه و ساختار آن درکی است ناقص و نارسا، چرا که با تبیین خدا درباره آن، که از طریق وحی و اهل بیت علیهم السلام آمده است، انطباق یابد و نواقص و یا احیاناً انحرافات آن برطرف شود. بصیرت - این کیمیایی که می‌تواند ما را در بحران‌ها نجات دهد - در گرو داشتن درک درست نسبت به جامعه است. مشکلاتی که در پیش روی ما به وجود می‌آید، گاهی تحلیل‌های ما را دچار خدشه می‌کند مربوط به دید ناقصمان نسبت به جامعه و نوع انسان است. نجات از فتنه‌ها که برای صاحبان خرد و تدبیر و برخورداران از تدبیر - اصل می‌شود در اثر شناخت درست از ارکان جامعه و فهم نسبت آنها با هم حاصل می‌شود. مبنای زندگی کسانی که سالیان سال در انتظار امام خود مانده‌اند و دست روی دست گذاشته‌اند، ریشه در جهلی دارد که نسبت به ارکان جامعه و ساختار آن و ارتباط ساختار انسان و جامعه دارند.

کوتاه سخن آنکه؛ اگر کسی می‌خواهد:

به عمل صالح دست یابد؛ در راه خود شناسی و خود شکوفایی قدم بردارد؛ از توان‌های خود بهترین بهره را ببرد؛ زندگی خوش و باسعادت‌تری را داشته باشد؛ دچار آسیب‌های مختلف نشود؛

به اسراف و علو در زمین دچار نشود؛ خلیفه خدا بر روی زمین باشد؛ فریب‌ها و اغواهای ابلیس، او را از پای در نیاورد؛ نسل و ذریه‌ای سالم و صالح داشته باشد؛ بهشت خانوادگی را برای خود فراهم نماید؛ به طهارت واقعی و همه جانبه برسد؛ مفهوم امامت، ولایت، مودت و محبت را بفهمد؛ تجلی‌دهنده صفات و اسماء الهی باشد؛ و...

لازم است ساختار جامعه را آنچنان که خدا بیان نموده، بشناسد و بر طبق آنچه خداوند در کتاب خود، توسط رسول و امام معصوم علیه السلام تبیین نموده، عمل کند.

با بررسی آیات و روایات اهل بیت علیهم السلام به خوبی می‌توان یافت که:

جامعه انسانی ضرورتی بدیهی برای انسان است، چرا که انسان در اجتماع زندگی می‌کند و هر عملی که از خود بروز می‌دهد در بستر اجتماع اتفاق می‌افتد، از دیگران تأثیر می‌پذیرد و تأثیر می‌گذارد. بسیاری از صفات او در مواجهه با دیگران تحقق می‌یابد. انسان خلیفه خدا در زمین است و باید صفات و اسمای الهی را از خود تجلی دهد و مظهر آن اسماء شود. زمینه تجلی اسماء، برخورداری از اسمای فعل الهی است، این اسماء برای بروز و تجلی در قالب فضایی غیر از فضای خود فرد تحقق می‌یابد. با این نگرش، انسان لازم است برای رسیدن به غایت خود و مقصد نهایی‌اش به بروز نامی اجتماعی متناسب با صفات الهی دست یابد، چه اینکه دست یافتن به این بروز، لیاقت تجلی در مقام اسماء را برای انسان رقم می‌زند.

با این دلالت می‌توان جهت مطالعه بیشتر، جامع‌تر و کاربردی‌تر با رجوع به دو نقل رسول صلی الله علیه و آله به دو بررسی اقدام کرد:

۱. بررسی شرایط، عوامل و نتایج بروز انسان در جامعه

۲. بررسی حرکت‌های اجتماعی که خود دارای مناسبات و نه‌ای شده و هویتی خاص یافته‌اند.

طبیعی است دو موضوع فوق با جهت منفی و مثبت رشد و تنام قابل بررسی است و لازم است بر اساس «تعرف الاشیاء باضدادها» برای شناخت دو مبحث فوق از شناخت ضد آن بهره جست.

با توجه به مطالب فوق، مباحث طرح شده در این کتاب:

- در ادامه کتاب ساختار وجودی انسان آمده است.
- ساختار جامعه طبق ساختار انسان و هماهنگی با آن تبیین شده است.
- سعی شده تا تعریفی قرآنی از مهم‌ترین ارکان جامعه به دست آید.

- همچنین سیرمباحث به سمت ترسیم نقشه‌ای جامع از جامعه برمبنای قرآن و روایات سوق یافته است.
- بیشتر مواقع براساس آیات قرآن به جای نام مصطلح جامعه نام ناس را برگزیده است.
- گزاره‌هایی در خصوص ساختار وجودی جامعه براساس برداشت از آیات و روایات استخراج نموده است.
- در این مباحث سعی شده این گزاره‌ها براساس چینی منطقی صرفاً به طرح معررهای اصلی موضوع مورد بحث بپردازند و از توضیحات جانبی خودداری شود.
- به علت گستردن استنادات بحث، از ارجاع دادن به آیات و روایات خودداری شده ولی برای پرورش کارایی خواننده‌های محترم، تمرین‌هایی در انتهای هر درس لحاظ شده که بخش‌هایی مهم از استنادات را می‌توان در آنها جستجو نمود.